

FIIA 24/2016

COMMENT

Ryhor Nizhnikau
Ulkopoliittinen instituutti

Moldovan presidentinvaalit: lupaavasti alkaneen tarinan surullinen lopetus

Moldovan presidentinvaalien tulos tuskin muuttaa maata, jota johtaa lyhytnäköinen ja tuhoisa eliitti. Vaalit voitti Igor Dodon, mutta kuluneen vuoden varsinainen voittaja on oligarkki Vlad Plahotniuc.

Moldova valitsi 13. marraskuuta uudeksi presidentikseen Igor Dodonin, joka johtaa sosialistipuoluetta (PSM). Dodon voitti vaalien toisen kierroksen 52,1 prosentilla äänistä. Hän lupasi parantaa Moldovan suhteita Venäjään, pitää yllä ortodoksia ja perinteisiä arvoja sekä luoda maahan vakautta ja järjestystä. Eurooppalaista yhdentymistä kannattaneen opposition ehdokas Maia Sandu sai 47,8 prosenttia äänistä. Hän toimi Moldovan opetusministerinä vuosina 2012–2015.

Näissä vaaleissa ei kuitenkaan ollut kyse ehdokkaista tai heidän geopoliittisista näkemyksistään, sukupuolesta, arvoista eikä Venäjän- tai EU-mielisestä politiikasta. Kyse oli äänestyksestä oligarkki Vlad Plahotniucia ja hänen vallan monopoliaan vastaan.

Plahotniucin omaisuuden arvon lasketaan olevan noin kolmannes Moldovan bruttokansantuotteesta, ja Plahotniuc on lujittanut valtaansa maasta muun muassa haalimalla vaikutuspiiriinsä parlamentin oppositiopuolueita. Plahotniucin poliittinen nousu alkoi osana EU:n tukemaa koalitiota, joka on hallinnut Moldovaa vuodesta 2009. Pian valtaannousunsa jälkeen koalitio ajautui sisäiseen poliittiseen ja taloudelliseen valtataisteluun. Kuluvan vuoden alussa voittajaksi selviytyi Plahotniuc, kun kilpaileva oligarkki, entinen pääministeri Vlad Filat joutui vankilaan.

Plahotniuc on muodollisesti Moldovan demokraattisen puolueen DPM:n varapuheenjohtaja. Epävirallisten verkostojensa ansiosta Plahotniuc kontrolloi käytännössä parlamentin enemmistöä, vaikka demokraattipuolue voitti vuoden 2014 vaaleissa vain 19 paikkaa 101-paikkaisesta parlamentista. Pääministerinä toimii Plahotniucin liikekumppani, demokraattipuolueen Pavel Filip, ja parlamentissa puhetta johtaa Plahotniucin sukulaismies Adrian Candu. Myös oikeuslaitos ja lainvalvonta ovat Plahotniucin käsissä. Järjestelmä perustuu laajamittaiselle korruptiolle ja laittomuuksille.

Tässä tilanteessa presidentinvaalit oli tarkoitettu vain osoittamaan, että Plahotniuc pystyy pönkittämään valtaansa manipuloidulla poliittisella järjestelmällä.

Aiemmin Moldovan parlamentti saattoi perustuslain mukaan valita presidentin ilman kansanvaalia 61 äänellä. Kun edellisen presidentin Nikolae Timoftin kausi oli päättymäisillään kuluvan vuoden alussa, hallituskoalitio oli neljän äänen päässä presidentin valintaan vaaditusta määrästä. Samaan aikaan suuri joukko moldovalaisia osoitti mieltään Plahotniucin valtaa vastaan. Vaikka Plahotniuc olisi voinut tuttuun tapaan ostaa puuttuvat äänet, Moldovan perustuslakituomioistuin määräsi maaliskuussa, että maa siirtyy suoriin presidentinvaaleihin.

Päätös ohjasi hallituksen vastustajien huomion protestoinnista kampanjointiin. Poliittinen jännite laukesi, ja hallitus sai aikaa vakauttaa valta-asemansa. Myöhemmin demokraattipuolueen ehdokas jopa vetäytyi presidenttikisasta.

Vaikka presidentinvaalien pääehdokkaat muodollisesti vastustivat Plahotniucin valtaa, Dodonin valinta ei muuta mitään. Presidentin valtaoikeudet ovat hyvin rajalliset. Toiseksi pääoppositioryhmää johtava Dodon toimii osana nykyjärjestelmää. Hänellä on tiettävästi läheiset yhteydet Plahotniuciin. Lisäksi oppositiolta puuttuu hyviä ideoita, eivätkä moldovalaiset luota, saati usko muutokseen. Siksi tärkein kysymys on, mitä Plahotniuc tekee seuraavaksi.

Säilyttääkseen valtansa Plahotniucin täytyy menestyä vuoden 2018 parlamenttivaaleissa. Tätä varten hallituksen on jatkettava uudistusten jäljittelyä ja turvaututtava vakauttavaan politiikkaan ja yhteiskunnallis-taloudelliseen populismiin. Hallitusta auttavat Kansainvälisen valuuttarahaston IMF:n uusi laina ja EU:n budjettirahoitus.

Toiseksi Plahotniucin täytyy yrittää uudistaa puolueensa julkikuvaa. Mielipidetiedustelujen mukaan 91,3 prosenttia moldovalaisista ei luota Plahotniuciin eikä hänen puolueeseensa. Demokraattipuolue kuitenkin kilpailee äänistä vasemmistossa,

Ulkopoliittinen
instituutti

Kruunuvuorenkatu 4

PL 400

00161 Helsinki

Puhelin

(09) 4327000

Fax

(09) 4327799

www.fiia.fi

Ulkopoliittinen instituutti on riippumaton tutkimuslaitos, joka tuottaa korkeatasoista tutkimusta poliittisen päätöksenteon ja avoimen keskustelun tukemiseksi niin kotimaassa kuin kansainvälisestikin.

Korkean laadun varmistamiseksi ainakin kaksi asiantuntijaa lukee ja kommentoi kaikkien instituutin julkaisujen käsikirjoituksia. Julkaisut käyvät lisäksi läpi ammattimaisen kielentarkistuksen ja editointiprosessin. Julkaistavat näkemykset ovat kirjoittajien omia.

joka on täysin uuden presidentin sosialistipuolueen hallinnassa. Siksi ensi vuodelle odotetaan vaaliuudistusta: puolet Moldovan tulevasta kansanedustajista valittaisiin yhden paikan vaalipiireistä. Uudistus hyödyttäisi demokraattipuoluetta, jolla on paljon varoja ja valtaa paikallishallintoihin.

Plahotniucin perimmäinen päämäärä näyttää olevan vallata koko sosialistipuolue. Sosialisteille ennustetaan voittoa vuoden 2018 parlamenttivaaleissa, ja puolueen taipumus korruptioon tekee siitä alttiin yhdistymiselle.

Euroopan unioni ei voi tehdä tilanteen muuttamiseksi juuri mitään. Moldova on riippuvainen EU:n ja Yhdysvaltain tuesta, mutta lännen geopoliittinen laskelmointi on aiemmin ajanut järjenkäytön ohi. Länsi on yrittänyt estää Venäjänmielisen hallituksen valtaannousun, koska sitä on pidetty epäedullisena vaihtoehtona. Näin tekemällä länsi on kuitenkin tukenut Moldovan valtaapitävää eliittiä, joka väittää olevansa Eurooppa-mielinen mutta ryöstää valtion varoja häpeilemättä. Toiseksi länsi ei myöskään ole ehdollistanut tukeaan tarpeeksi uudistusten edistämiseksi.

Yhdysvallat tuki Pavel Filipin hallitusta kuluvan vuoden alussa, mikä auttoi Plahotniucia säilyttämään

valta-asemansa. EU puolestaan antoi Moldovalle viisumivapauden juuri ennen vuoden 2014 vaaleja, mikä auttoi korruptoitunutta ja huonosti toimivaa koalitiota pysymään vallassa. ”Venäjän-mielinen” sosialistipuolue on luvannut muun muassa kuopata EU:n assosiaatiosopimuksen, ja puolue todennäköisesti voittaa tulevat vaalit. Varmaa ei kuitenkaan ole, pystyykö puolue lunastamaan lupauksensa ja lähentämään Moldovan suhteita Venäjään.

Varmaa on se, että nykyinen järjestelmä säilyy niin kauan, kunnes länsi ymmärtää, että Moldovan eliitit ovat maan tulevaisuuden kannalta vähintään yhtä vahingollisia kuin Venäjä. Lännen vastahakoinenkin tuki valtaeliiteille horjuttaa Euroopan ideaa Moldovassa.

EU:n tulisi muuttaa politiikkaansa ja toimintatapaansa Moldovaa ja maan eliittiä kohtaan. EU-yhdyntymisen kannatus on laskenut Moldovassa vuoden 2009 jälkeen 70 prosentista 40 prosenttiin. Tulos osoittaa, että lännen Moldova-politiikan uudistus on jo pahasti myöhässä.